

Π.3.2.1 Εκπαιδευτικά σενάρια και μαθησιακές δραστηριότητες,
σύμφωνα με συγκεκριμένες προδιαγραφές, που αντιστοιχούν σε
30 διδακτικές ώρες ανά τάξη

Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας

Β΄ Γυμνασίου

Θεματική ενότητα:

Πορτρέτα εφήβων

Τίτλος:

«Έφηβοι: Προβλήματα; ΝΑΙ!! Αδιέξοδα; ΟΧΙ!!»

ΜΑΡΙΑ ΤΟΛΥΜΕΝΟΥ

ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ

Θεσσαλονίκη 2012

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

ΠΡΑΞΗ: «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» MIS 296579 (κωδ. 5.175), - ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΡΑΞΗ, στους άξονες προτεραιότητας 1-2-3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση», η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και εθνικούς πόρους.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Ι.Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ: Π.3.2.1. Εκπαιδευτικά σενάρια και μαθησιακές δραστηριότητες, σύμφωνα με συγκεκριμένες προδιαγραφές, που αντιστοιχούν σε 30 διδακτικές ώρες ανά τάξη.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

Υπεύθυνος υπο-ομάδας εργασίας λογοτεχνίας: Βασίλης Βασιλειάδης

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

<http://www.greeklanguage.gr>

Καραμαούνα 1 – Πλατεία Σκρα Τ.Κ. 55 132 Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2310 459101 , Φαξ: 2310 459107, e-mail: centre@komvos.edu.gr

Α. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Τίτλος

Έφηβοι: Προβλήματα; ΝΑΙ!! Αδιέξοδα; ΟΧΙ!!

Δημιουργός σεναρίου

Μαρία Τολουμένου

Διδακτικό αντικείμενο

Νεοελληνική λογοτεχνία

(Προτεινόμενη) Τάξη

Β΄ Γυμνασίου

Χρονολογία:

Νοέμβριος 2012

Διδακτική / θεματική ενότητα

Πορτρέτα εφήβων

Διαθεματικό

Όχι

Χρονική διάρκεια

12 ώρες

Χώρος

I. Φυσικός χώρος

Εντός σχολείου: αίθουσα διδασκαλίας, εργαστήριο Πληροφορικής.

II. Εικονικός χώρος: Moodle ή Wiki.

Προϋποθέσεις υλοποίησης για δάσκαλο και μαθητή

- ο Ο δάσκαλος θα πρέπει να έχει εξοικείωση με κάποιο συνεργατικό περιβάλλον Moodle ή Wiki, του οποίου τη λειτουργία θα έχει παρουσιάσει στους μαθητές από την αρχή της σχολικής χρονιάς. Ακόμα θα πρέπει να τους έχει

εξοικειώσει με κάποιο πρόγραμμα δημιουργίας κόμικ. Σημαντικό επίσης είναι να υπάρχει καλή συνεργασία με τον καθηγητή της Πληροφορικής για τη χρήση του εργαστηρίου και με τον διευθυντή του σχολείου, γιατί μπορεί να δημιουργηθεί δικαιολογημένα αναστάτωση στην τάξη ή στο εργαστήριο κατά την εργασία των ομάδων.

- ο Η εξοικείωση των μαθητών με τη χρήση των προγραμμάτων του επεξεργαστή κειμένου, του λογισμικού παρουσιάσεων, του διαδικτύου είναι απαραίτητη. Καλό είναι επίσης οι μαθητές να έχουν στο σπίτι τους σύνδεση στο διαδίκτυο (ή τουλάχιστον κάποιοι σε κάθε ομάδα) για να γίνονται οι συναντήσεις των μελών σε κάποιο σπίτι.

Εφαρμογή στην τάξη

Το συγκεκριμένο σενάριο είναι πρόταση διδασκαλίας

Το σενάριο στηρίζεται

—

Το σενάριο αντλεί

—

B. ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ / ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το σενάριο ασχολείται με τη διαμόρφωση της εφηβικής ταυτότητας, την πορεία από το τέλος της παιδικότητας προς την ενηλικίωση μέσα από την εμφάνιση νέων δεδομένων στη ζωή των εφήβων και συγκεκριμένων προβλημάτων που αντιμετωπίζουν. Οι μαθητές παρακολουθούν τους λογοτεχνικούς ήρωες σε αυτήν την εξελικτική τους πορεία, εστιάζοντας στους τρόπους έκφρασης των αδιεξόδων και της αγωνίας των ηρώων, καθώς και στην αναζήτηση απαντήσεων στα προβλήματά τους. Μέσα από τις δραστηριότητες των φύλλων εργασίας παρακολουθούν τις διαδοχικές φάσεις αυτής της πορείας, σαν συνέχειες μυθιστορήματος της ζωής κάθε περίπτωσης-ήρωα, αφού κάθε ομάδα ασχολείται με διαφορετικές περιπτώσεις δυσκολιών και

προβλημάτων: σχέσεις με το άλλο φύλο και πρώτοι έρωτες, οικογενειακές σχέσεις, ναρκωτικά και παραβατική συμπεριφορά. Η συγκεκριμένη προσέγγιση του θέματος ελπίζουμε να προβληματίσει τους έφηβους μαθητές και να επιδράσει στη διαμόρφωση της δικής τους ταυτότητας.

Γ. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύλληψη και θεωρητικό πλαίσιο

Η θεματική ενότητα «Πορτρέτα εφήβων» στη Λογοτεχνία της Β΄ Γυμνασίου δίνει την ευκαιρία στους μαθητές να δουν μέσα από τους λογοτεχνικούς ήρωες πώς βιώνουν οι έφηβοι αυτήν τη δύσκολη φάση της ζωής τους, να δεχτούν ή να απορρίψουν τις επιλογές τους, να ταυτιστούν με αυτούς. Ο διάλογος που αναπτύσσεται με τους λογοτεχνικούς ήρωες στις δραστηριότητες του σεναρίου λειτουργεί και ως μέσο για να προβληματιστεί ο έφηβος μαθητής σχετικά με ερωτήματα και ζητήματα που σίγουρα τον απασχολούν.

Πραγματικά, αν ρωτούσαμε έναν έφηβο να μας πει πώς αντιλαμβάνεται τη συγκεκριμένη φάση της ζωής του, σίγουρα οι περισσότεροι θα μιλούσαν για δυσκολίες και προβλήματα στην επικοινωνία τους με την οικογένεια, τους φίλους, τον κοινωνικό τους περίγυρο, τον εαυτό τους. Πολλοί δε θα μπορούσαν να πιστέψουν ότι διάγουν μία από τις πιο ενδιαφέρουσες φάσεις της ζωής τους, αυτήν της ανακάλυψης του εαυτού τους και του κόσμου. Αντίθετα, μάλλον θα τη θεωρούσαν επώδυνη περίοδο της ζωής τους λόγω των κάθε είδους αλλαγών που νιώθουν να τους συμβαίνουν χωρίς να μπορούν να τις ελέγξουν πάντα και χωρίς να ξέρουν τον τρόπο να τις αντιμετωπίσουν, αλλά και λόγω των συχνά λανθασμένων χειρισμών που τους οδηγούν σε αδιέξοδα και κινδύνους.

Οι μαθητές γνωρίζουν τον λογοτεχνικό ήρωα-έφηβο, τον παρακολουθούν να εξελίσσεται και να διαμορφώνει την ταυτότητά του. Αυτή η διαδικασία λειτουργεί για τους ίδιους ως μαθητεία για να χτίσουν και τη δική τους ταυτότητα και μέσα από

τη συνεργασία με τους συμμαθητές τους να αντιληφθούν τη σημασία της συμπόρευσης σ' αυτό το δύσκολο ταξίδι.

Τα κείμενα του σεναρίου προέρχονται κυρίως από τη σύγχρονη λογοτεχνική παραγωγή, γιατί αυτά βρίσκονται πιο κοντά στον μαθητή ως προς τη γλώσσα και το ύφος που τα χαρακτηρίζει κι έτσι τον κερδίζουν στα πρώτα του αναγνωστικά βήματα και τον οδηγούν στην αναζήτηση κι άλλων λογοτεχνικών αναγνωσμάτων.

Δ. ΣΚΕΠΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΤΟΥΣ

Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες, πεποιθήσεις, πρότυπα, στάσεις ζωής

Με το σενάριο αυτό επιδιώκεται οι μαθητές:

- να γνωρίσουν λογοτεχνικούς ήρωες-εφήβους που προσπαθούν να ξεπεράσουν δύσκολες στιγμές της ζωής τους
- να αντιληφθούν ότι εφηβεία σημαίνει απογοητεύσεις, αδιέξοδα, αντιφάσεις, αναζητήσεις, ανατροπές, αλλά και δύναμη, συνειδητοποίηση, χαρά, δημιουργία ενός νέου εαυτού, χειραφέτηση
- να αντιληφθούν στοιχεία και της δικής τους ταυτότητας μέσα από τη σχέση που δημιουργούν με τους λογοτεχνικούς ήρωες
- να αναγνωρίσουν τις πολλαπλές φωνές και του δικού τους εαυτού και επομένως την πολυπλοκότητα της ανθρώπινης ύπαρξης.

Γνώσεις για τη γλώσσα / λογοτεχνία

Με το σενάριο αυτό επιδιώκεται οι μαθητές:

- να γνωρίσουν τους διαφορετικούς λογοτεχνικούς τρόπους (την πρωτοπρόσωπη και την τριτοπρόσωπη αφήγηση, τον εσωτερικό μονόλογο, τον διάλογο του ήρωα με τη φωνή της συνείδησής του) που συναντούν στα κείμενα, να τους συγκρίνουν και να εντοπίσουν τις ιδιαίτερες λειτουργίες τους

- να εξοικειωθούν με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά διαφόρων κειμενικών ειδών (διαφήμιση, τραγούδι, ποίημα, αφιέρωση σε ραδιοφωνικό σταθμό) τη λειτουργία τους και την αποτελεσματικότητά τους.

Γραμματισμοί

Επιδιώκεται οι μαθητές και οι μαθήτριες να μπορούν:

- να αντιληφθούν ότι το λογοτεχνικό κείμενο είναι μία ακόμα απεικόνιση της πραγματικότητας, μία κατασκευή της, μία προσπάθεια ερμηνείας του κόσμου και να το αξιολογούν ως έκφραση ενός δημιουργού
- να αναζητήσουν οι ίδιοι και άλλες παρόμοιες αποτυπώσεις (λογοτεχνικές και άλλων μορφών τέχνης) γύρω από τα θέματα που τίγονται
- να κρίνουν αν οι συγκεκριμένες επιλογές του συγγραφέα σε σχέση με την πλοκή (πρωταγωνιστικός ρόλος μουσικής, παράθεση αναρτήσεων σε ιστολόγια, αναφορά σε δημοφιλείς διαφημίσεις) δημιουργούν έναν εφηβικό κόσμο που σχετίζεται με τον πραγματικό κόσμο των μαθητών-αναγνωστών
- να αναπτύξουν πρωτοβουλίες και να εμπλακούν σε καταστάσεις που προάγουν την ενεργητική συμμετοχή τους στην επεξεργασία πληροφοριών
- να εξοικειωθούν με ένα ηλεκτρονικό συνεργατικό περιβάλλον εργασίας και μάθησης, για να εκφράσουν κοινούς προβληματισμούς, να ανταλλάξουν απόψεις και να παράγουν συνεργατικά κείμενα, δουλεύοντας ως ομάδα στο σχολείο ή στο ηλεκτρονικό περιβάλλον του μαθήματος.

Διδακτικές πρακτικές

Σε όλες τις δραστηριότητες εφαρμόζεται η ομαδοσυνεργατική μέθοδος. Στους μαθητές δίνονται φύλλα εργασίας με τρεις παράλληλες δραστηριότητες για κάθε ομάδα. Οι ερωτήσεις είναι βέβαια προκαθορισμένες από τον καθηγητή, αλλά δίνεται

στους μαθητές η δυνατότητα να αναπτύξουν πρωτοβουλία στην επιλογή των στοιχείων που θα αναφέρουν στο τελικό προϊόν της εργασίας τους, δηλαδή του άρθρου που θα συντάξουν.

Ε. ΛΕΠΤΟΜΕΡΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Αφετηρία

Το σενάριο αυτό επιλέγει να ασχοληθεί με ορισμένα από τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι έφηβοι και τους τρόπους με τους οποίους τα ξεπερνούν, όπως παρουσιάζονται μέσα από λογοτεχνικά κείμενα. Η επιλογή αυτή υπαγορεύθηκε από την ίδια την πραγματικότητα των εφήβων μαθητών μας, που ζουν μια δύσκολη και επώδυνη πολλές φορές καθημερινότητα, όχι μόνο γιατί βρίσκονται στη συγκεκριμένη ηλικιακή φάση, αλλά και γιατί η παρούσα κοινωνική πραγματικότητα (ιστορικά προσδιορισμένη) τους δημιουργεί επιπρόσθετες αβεβαιότητες κι ανησυχίες. Βασική θέση κι αφετηρία του σεναρίου είναι ότι οι έφηβοι πρέπει να γίνονται δέκτες θετικών μηνυμάτων, ώστε να συνειδητοποιήσουν την εγγενή δύναμή τους και να καθορίζουν τη ζωή τους με τις επιλογές που κάνουν.

Σύνδεση με τα ισχύοντα στο σχολείο

Το συγκεκριμένο σενάριο εντάσσεται στη θεματική ενότητα «Πορτρέτα εφήβων», που διδάσκεται στη Β΄ Γυμνασίου στα γυμνάσια πιλοτικής εφαρμογής των [Νέων Προγραμμάτων Σπουδών](#).

Αξιοποίηση των ΤΠΕ

Για την πραγματοποίηση των δραστηριοτήτων τους οι μαθητές χρησιμοποιούν το πρόγραμμα επεξεργασίας κειμένου για να απαντούν στις στοχευμένες ερωτήσεις που τους δίνονται, προκειμένου να συγκεντρώσουν πληροφορίες για τη συγγραφή του άρθρου που τους ζητείται στο τέλος, καθώς και για να κρατούν σημειώσεις (οι οποίες μπορούν να εμπλουτίζονται συνεχώς) για τη συγγραφή του τελικού τους κειμένου. Το πρόγραμμα επεξεργασίας κειμένου χρησιμοποιείται και για δραστηριότητες

δημιουργικής γραφής. Αξιοποιούμε επομένως τις δυνατότητες βελτίωσης, επανεξέτασης και πιθανής αλλαγής του περιεχομένου του κειμένου καθώς και της αλλαγής στη σύνταξη και μορφοποίησή του· αξιοποιούμε δηλαδή το χαρακτηριστικό της ρευστότητας του ηλεκτρονικού κειμένου.

Οι μαθητές χρησιμοποιούν επίσης το λογισμικό παρουσιάσεων και το πρόγραμμα δημιουργίας κόμικ για τη δημιουργία πολυτροπικών κειμένων, που αποτυπώνουν τα ζητούμενα με συμπληρωματικούς τρόπους και αναδεικνύουν τις δυνατότητες πολλαπλής αναπαράστασής τους.

Οι δυνατότητες του διαδικτύου αξιοποιούνται σε πολλές δραστηριότητες. Οι μαθητές γράφουν κείμενα και συμμετέχουν με αυτά σε ηλεκτρονικές σελίδες για κατάθεση των εμπειριών τους και επικοινωνία με συνομηλίκους, για αναζήτηση απαντήσεων και βοήθειας από ειδικούς.

Τέλος, οι μαθητές δραστηριοποιούνται στο συνεργατικό περιβάλλον του μαθήματος (Wiki ή Moodle) για την ολοκλήρωση των εργασιών των ομάδων και τη συγγραφή των τελικών τους κειμένων. Έχουν τη δυνατότητα, επομένως, να συνεργάζονται και σε χρόνο εκτός τάξης και να ανταλλάσσουν απόψεις και προβληματισμούς με αφορμή τα κείμενα.

Κείμενα

Λογοτεχνικά κείμενα σχολικών εγχειριδίων

ΚΝΑ Β' Γυμνασίου:

Άλκη Ζέη, [«Αναμνήσεις της Κωνσταντίας από τη Γερμανία»](#)

Λογοτεχνικά κείμενα εκτός των σχολικών εγχειριδίων

Φρίντρικ Έρλινγκς, *Ψάρι στον ουρανό* (μτφ. Α. Πιπίνη), 11-15, 38-43, 59-61, 198, 258-259, 278-285. Αθήνα: Πατάκης, 2012 [2008].

Άλκη Ζέη, *Η Κωνσταντίνα και οι αράχνες της*, 11-13, 20-23, 30-31, 59, 93-94, 96-97, 107, 113-114, 150-151, 214, 227-230, 240-241. Αθήνα: Μεταίχμιο, 2011 [2002].

Μάνος Κοντολέων, *Το ταξίδι που σκοτώνει*, 7-9, 17-18, 21-22, 26-27, 29-30, 35-37, 46-48, 90-92. Αθήνα: Καστανιώτης, 1989.

Βασίλης Κουνέλης, *Νοματαίος*, 133, 138-139. Αθήνα: Ωκεανίδα, 2011.

Φίλιππος Μανδηλαράς, *Κάπου ν' ανήκεις*, 10-14, 58-59, 64-68, 71-72, 82, 84-87, 110-114, 119-121. Αθήνα: Πατάκης, 2010.

Βούλα Μάστορη, *Ψίθυροι αγοριών*, 35-37, 44, 127-128, 69-70, 73-77, 83, 84-86, 91-92, 95, 147-148. Αθήνα: Πατάκης, 2009.

Σώτη Τριανταφύλλου, *Για την αγάπη της γεωμετρίας*, 17, 19-21, 43-47, 58-59, 74, 178-179, 187, 203-205. Αθήνα: Πατάκης, 2011.

Άννα Φρανκ, *Το ημερολόγιο της Άννας Φρανκ* (μτφ. Ρένα Χατχούτ). Αθήνα: Πατάκης, 2012 [1947].

Μη λογοτεχνικά κείμενα

Αντώνης (swkraths). 2007. Οι τρύπες από το 1983 έως... σήμερα. e-Περιοδικό *Music Heaven*, 12-09-2007.

<http://www.musicheaven.gr/html/modules.php?name=News&file=article&sid=1207>

Υποστηρικτικό υλικό

Τραγούδια

«[Θυμάμαι ένα σπίτι](#)», «[Αμνησία](#)», «[Τσιφτετέλι](#)» και όλα τα υπόλοιπα τραγούδια από τον δίσκο [9 πληρωμένα τραγούδια](#), στίχοι – μουσική – εκτέλεση: Τρύπες, 1993.

«[Before you accuse me](#)», «[Ramble Tamble](#)» από τον δίσκο *Cosmo's Factory*, στίχοι – μουσική – πρώτη εκτέλεση: Creedence, 1970.

Βίντεο

[Animation of Anne Frank, the graphic novel](#)

Διαφημιστικό σποτ σοκολάτας

Ιστοσελίδες

Πρωτοπορία, Πολιτεία (ηλεκτρονικά βιβλιοπωλεία)

Schooligans

ΚΕΘΕΑ ΣΤΡΟΦΗ. Θεραπευτικό Πρόγραμμα για έφηβους χρήστες & και τις οικογένειές τους.

School-Tube (τηλεοπτική σειρά της ΕΡΤ)

isuu (ιστοσελίδα ηλεκτρονικής έκδοσης)

Comic Strip Creator (ιστοσελίδα για λογισμικό δημιουργίας κόμικ)

Συνήγορος του παιδιού

Γραμμή στήριξης παιδιών και εφήβων 116 111 (ΕΨΥΠΕ).

OKANA. Οργανισμός κατά των ναρκωτικών (έντυπο υλικό-εκδόσεις).

Διδακτική πορεία / στάδια / φάσεις

Α΄ Φάση-Πριν την ανάγνωση (2 διδακτικές ώρες)

Η Α΄ Φάση του σεναρίου έχει διάρκεια ένα συνεχόμενο –αν είναι δυνατόν– δίωρο στο εργαστήριο Πληροφορικής. Παρουσιάζουμε στους μαθητές την πρόταση για ενασχόληση στο μάθημα της λογοτεχνίας με τα εφηβικά προβλήματα, προκειμένου το τμήμα να συμμετάσχει με άρθρα του στο νέο φύλλο της ηλεκτρονικής εφημερίδας του σχολείου που θα έχει σχετικό θέμα. Εντάσσουμε το σενάριο μέσα σε αυτό το πλαίσιο, γιατί είναι σημαντικό να φανεί ότι το μάθημα της λογοτεχνίας μπορεί να συνδεθεί και με άλλες δράσεις στο σχολείο και κυρίως να δώσει βήμα στη φωνή των μαθητών, ώστε να εκφράσουν μέσα στο περιβάλλον του σχολείου τις εφηβικές τους ανησυχίες. Δημιουργούμε με αυτόν τον τρόπο τον μαθητή που μέσα από σχολικές

πρακτικές μαθαίνει να διαμορφώνει τη σκέψη του για θέματα που αφορούν την κοινωνική πραγματικότητα.

Στη συνέχεια προτρέπουμε τους μαθητές να διαμορφώσουν πρόταση προς τη συντακτική ομάδα, η οποία θα περιλαμβάνει τα λογοτεχνικά κείμενα και τα θέματα με τα οποία θα ασχοληθούν οι ομάδες. Τους παρουσιάζουμε τα βιβλία, από τα οποία προτείνουμε να αντληθεί το υλικό μας, και τα θέματα που προσφέρονται. Εξηγούμε ότι τα κείμενα αυτά έχουν επιλεγεί, γιατί μας είναι προσιτά είτε από τη βιβλιοθήκη του σχολείου είτε από την προσωπική βιβλιοθήκη του διδάσκοντα. Στη συνέχεια τους προτείνουμε να αναζητήσουν τα βιβλία είτε στη βιβλιοθήκη του σχολείου είτε σε ηλεκτρονικές σελίδες βιβλιοπωλείων, ώστε να δουν τα θέματα (σχέσεις με το άλλο φύλο/πρώτοι εφηβικοί έρωτες, οικογενειακές σχέσεις, χρήση ναρκωτικών ουσιών) και να επιλέξουν σε ποια ομάδα θα ήθελαν να ενταχτούν. Οι μαθητές μας γνωρίζουν ότι θα πρέπει οι ομάδες να έχουν σχεδόν ίδιο αριθμό μαθητών, να έχουν μέλη και αγόρια και κορίτσια και οπωσδήποτε σε κάθε ομάδα να υπάρχει τουλάχιστον ένα μέλος που να γνωρίζει αρκετά καλά τη χρήση του ηλεκτρονικού περιβάλλοντος του μαθήματος.

Παρακολουθούν επίσης αποσπάσματα από την τηλεοπτική σειρά [Schooltube](#) της κρατικής τηλεόρασης, που αναφέρεται στη ζωή των εφήβων σε διάφορες πόλεις της Ελλάδας. Στόχος αυτής της δραστηριότητας είναι να αντιληφθούν οι μαθητές ότι στα κείμενα, με τα οποία έχει επιλέξει να ασχοληθεί η κάθε ομάδα, αποτυπώνεται η σύγχρονη κοινωνική πραγματικότητα και επομένως η προσέγγιση των λογοτεχνικών κειμένων μπορεί να βοηθήσει τους εφήβους μαθητές μας να ξεπεράσουν και δικά τους προβλήματα μέσω της ταύτισης με τον ήρωα. Τους δίνονται επίσης τα αποσπάσματα των κειμένων με τα οποία θα ασχοληθεί κάθε ομάδα και τους ενημερώνουμε ποια αποσπάσματα θα πρέπει να έχουν διαβάσει για το επόμενο δίωρο.

Β' Φάση-Κατά την ανάγνωση (7 διδακτικές ώρες)

Οι εργασίες γίνονται στο εργαστήριο Πληροφορικής και οι μαθητές εργάζονται πάντα στην ομάδα τους. Για όλες τις ομάδες υπάρχουν τρεις δραστηριότητες με επιμέρους ερωτήματα. Έχει γίνει δε προσπάθεια το περιεχόμενο των δραστηριοτήτων να ακολουθεί την εξελικτική πορεία της εφηβείας των ηρώων μέσα από τα προβλήματά τους.

Έτσι, στην πρώτη δραστηριότητα (2 διδακτικές ώρες, συνεχόμενες αν είναι δυνατόν) γνωρίζουν τα προβλήματα των ηρώων τους –δυσκολίες στις σχέσεις με το άλλο φύλλο, σύγκρουση με την οικογένεια, χρήση ναρκωτικών ουσιών– και εκφράζουν τους προβληματισμούς τους για τις αιτίες που φαίνεται να τους οδηγούν σε αυτά, καθώς οι ερωτήσεις ζητούν τον εντοπισμό συγκεκριμένων πληροφοριών. Η παρουσίαση των νέων καταστάσεων στη ζωή των εφήβων προκύπτει κυρίως μέσα από τη συγγραφή κειμένων, όπως θα τα έγραφαν οι ήρωες σε κάποιο οικείο τους ηλεκτρονικό περιβάλλον, π.χ. σε ομάδες συζήτησης σε ιστοσελίδες (βλ. [schooligans](#) και το [ΚΕΘΕΑ](#)). Προσπαθούμε επομένως να εντάξουμε μια ευρέως διαδεδομένη πρακτική των εφήβων στο σενάριο, ώστε να αντιληφθούν οι μαθητές μας τη λειτουργική χρήση των κειμένων που και εκείνοι συχνά γράφουν.

Η ομάδα Β επίσης δημιουργεί ένα κόμικ σε αυτή τη δραστηριότητα, καθώς πρόκειται για περιβάλλον επίσης οικείο και αγαπητό στους εφήβους και προσφέρεται για παρουσίαση μιας επινοημένης συζήτησης της Άννας Φρανκ με τον πατέρα της. Πρώτα παρακολουθούν όμως σε βίντεο την παρουσίαση του ημερολογίου της Άννας Φρανκ σε κόμικ που κυκλοφόρησε πρόσφατα. Δεν υπάρχουν βέβαια ελληνικοί υπότιτλοι, αλλά η ιστορία της Άννας είναι ήδη γνωστή στους μαθητές. Μπορεί ακόμα και κάποιος μαθητής της ομάδας με καλή γνώση αγγλικών να παρουσιάσει σύντομα όσα ακούγονται ή ακόμα και ο καθηγητής. Δίνεται έτσι η δυνατότητα στους μαθητές να γνωρίσουν και μία άλλη, σύγχρονη τους μάλιστα, αναπαράσταση του λογοτεχνικού κειμένου –εξυπηρετείται ο στόχος του πολιτιστικού γραμματισμού– και να δημιουργήσουν και εκείνοι μία παρόμοια πρόταση. Τους δίνεται επίσης ένα

βοηθητικό αρχείο με στοιχεία που πρέπει να συμπληρώσουν γύρω από την ιστορία που θα δημιουργήσουν, ώστε να έχουν καταγράψει –λειτουργώντας ως σκηνοθέτες και σεναριογράφοι της ιστορίας ουσιαστικά– τον χώρο, τον χρόνο, τα πρόσωπα, την κατάσταση που βρίσκονται και τους διαλόγους τους. Με τη δημιουργία κόμικ θα επιτευχθούν και οι στόχοι της συνεργατικής δημιουργίας και της αλληλεπίδρασης με το λογοτεχνικό κείμενο.

Μέσα από όλες αυτές τις εργασίες τούς ζητάμε να κρατούν σημειώσεις που θα τις χρησιμοποιήσουν για τα άρθρα τους και θα τις εμπλουτίζουν και από τις επόμενες δραστηριότητες. Τέλος, τους ενημερώνουμε για τα επόμενα αποσπάσματα με τα οποία θα ασχοληθούμε το επόμενο δίωρο.

Στη δεύτερη δραστηριότητα (2 διδακτικές ώρες συνεχόμενες, αν είναι δυνατόν, στο εργαστήριο Πληροφορικής) οι μαθητές βρίσκονται αντιμέτωποι με τις προσπάθειες των εφήβων-ηρώων να ανταπεξέλθουν στα προβλήματά τους, να εκφράσουν τα συναισθήματά τους. Οι εργασίες που τους ανατίθενται σχετίζονται με τον σχολιασμό των τρόπων, των κωδίκων που χρησιμοποιούν οι δημιουργοί των λογοτεχνικών ηρώων, για να αποδώσουν τον αγώνα των εφήβων. Ο εντοπισμός των τρόπων αυτών γίνεται από τον καθηγητή και στη συνέχεια οι μαθητές καλούνται να εξετάσουν την ιδιαίτερη λειτουργία τους, να τους συγκρίνουν μεταξύ τους ως προς την αποτελεσματικότητα της χρήσης τους κάθε φορά για την εξέλιξη της πλοκής και εν τέλει να χρησιμοποιήσουν κι εκείνοι κάποιους από αυτούς τους τρόπους για τη δημιουργία των δικών τους αντίστοιχων κειμένων. Έτσι, προχωρούν στη σύγκριση ανάμεσα στον αυθεντικό πρωτοπρόσωπο λόγο της Άννας Φρανκ και τον πρωτοπρόσωπο κατασκευασμένο λόγο των εφήβων, στη λειτουργία διαφόρων κειμενικών ειδών, όπως ένα ποίημα, μία διαφήμιση, ένα τραγούδι, μία αφιέρωση σε ραδιοφωνικό σταθμό, καθώς και κάποιων λογοτεχνικών ευρημάτων, με κυρίαρχο τη συνομιλία του εφήβου με τη φωνή της συνείδησής του.

Η τρίτη δραστηριότητα (1 διδακτική ώρα) περιλαμβάνει ερωτήσεις που σχετίζονται με τη «λύση» και την αλλαγή στη ζωή των εφήβων ηρώων στην πορεία

τους προς την ωρίμαση. Οι μαθητές υιοθετούν τη φωνή των ηρώων και τους παρουσιάζουν να εκφράζουν τις σκέψεις τους, τις εξομολογήσεις τους (στην επόμενη σκηνή από εκεί που τους αφήνουμε στο τέλος του βιβλίου) σαν να πρόκειται για μια υποτιθέμενη προέκταση του χρόνου και του χώρου της πλοκής του κάθε βιβλίου. Στοχεύουμε έτσι και σε επέκταση της σκέψης του μαθητή-αναγνώστη με αφορμή τα λογοτεχνικά αποσπάσματα που διάβασε.

Το επόμενο δίωρο η κάθε ομάδα παρουσιάζει τις παρατηρήσεις και τα συμπεράσματά της για τα θέματα που την απασχόλησαν κι ετοιμάζεται να τα διατυπώσει στο άρθρο της για την ηλεκτρονική εφημερίδα του σχολείου.

Κατά την παρουσίαση οι ομάδες αξιολογούνται για την πληρότητα των παρατηρήσεών τους και για τη σαφή διατύπωση των συμπερασμάτων τους. Εξάλλου τα κριτήρια της αξιολόγησής τους τα γνωρίζουν από τις οδηγίες που τους δίνονται στα φύλλα εργασίας. Από την αρχή, επίσης, τα μέλη των ομάδων γνωρίζουν ότι θα αξιολογηθούν για τη συμμετοχή τους και στην ηλεκτρονική σελίδα του μαθήματος. Όσοι μαθητές δεν έχουν πρόσβαση στο διαδίκτυο (εκτός σχολείου), γνωρίζουν ότι στο σχολείο έχουν τη δυνατότητα αυτή και μπορούν να ζητούν τη βοήθεια τόσο του διδάσκοντα όσο και του καθηγητή Πληροφορικής.

Γ' Φάση-Μετά την ανάγνωση (3 διδακτικές ώρες)

Στη φάση αυτή οι μαθητές συντάσσουν ερωτηματολόγιο, σχετικό με τα θέματα που ερεύνησε κάθε ομάδα, το οποίο θα απευθύνουν προς τους συμμαθητές τους. Επεξεργάζονται τις απαντήσεις και τις ενσωματώνουν στο άρθρο τους, το οποίο λαμβάνει την τελική του μορφή.

ΣΤ. ΦΥΛΛΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Κοινό φύλλο εργασίας

Όπως γνωρίζετε το σχολείο πρόκειται να προχωρήσει σε ηλεκτρονική έκδοση εφημερίδας με τη συμμετοχή μαθητών και καθηγητών. Το πρώτο φύλλο θα έχει αφιέρωμα στους εφήβους και τα θέματα που τους απασχολούν και θα έχει τίτλο **«ΕΦΗΒΟΙ: ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ; ΝΑΙ! ΑΔΙΕΞΟΔΑ; ΟΧΙ!!»**.

Καθώς είναι θέματα που πολύ συχνά θίγονται και στη λογοτεχνία, πώς θα σας φαινόταν να ασχοληθούμε στο μάθημα της λογοτεχνίας με κείμενα σχετικά και να ακούσουμε τους εφήβους λογοτεχνικούς ήρωες να μιλούν για τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν; Νομίζω ότι ως έφηβοι κι εσείς, είστε οι πλέον κατάλληλοι να προχωρήσετε σε διάλογο μαζί τους και να δείξετε μέσα από τα άρθρα που θα γράψετε πώς βιώνουν καταστάσεις που είναι και για σας καθημερινότητα, αλλά και να εκθέσετε τους προβληματισμούς σας σχετικά με αυτές. Τα κείμενά σας μπορεί να γίνουν αφορμή για τους συμμαθητές σας, τους αναγνώστες των άρθρων σας, να αναζητήσουν κι εκείνοι μέσα από τη λογοτεχνία στοιχεία για τον εαυτό τους και για ό,τι τους απασχολεί.

Πρώτα απ' όλα όμως πρέπει να διαμορφώσουμε την πρότασή μας προς τη συντακτική επιτροπή της εφημερίδας για να τους πείσουμε να εντάξουν στην ύλη της ηλεκτρονικής εφημερίδας το θέμα μας: «Η λογοτεχνία μιλά για τις ανησυχίες μας».

Τι υλικό έχουμε και ποια θέματα θα μας απασχολήσουν;

- Αφού ακούσετε για τα θέματα που θα μας απασχολήσουν και τα βιβλία από όπου θα αντλήσουμε το υλικό μας, σας προτρέπω να τα αναζητήσετε στη βιβλιοθήκη του σχολείου ή ακόμα και να ψάξετε σε ηλεκτρονικές σελίδες βιβλιοπωλείων –όπως η [Πρωτοπορία](#) και η [Πολιτεία](#)– στο τμήμα της εφηβικής λογοτεχνίας, ώστε να αποφασίσετε σε ποια ομάδα θα ενταχθείτε ανάλογα με το θέμα της.

- Στη συνέχεια σας προτείνω να δείτε και να ακούσετε [εφήβους](#) όπως εσείς από διάφορα μέρη της Ελλάδας να μιλούν για τη ζωή τους. Σίγουρα έχουν πολλά να σας πουν που θα σας βοηθήσουν και στην αναζήτηση σας.

Ομάδα Α

Ένα από τα θέματα που βρήκαμε ότι απασχολεί τους εφήβους και καταλήξαμε να το εντάξουμε στο αφιέρωμα **«ΕΦΗΒΟΙ: ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ; ΝΑΙ! ΑΔΙΕΞΟΔΑ; ΟΧΙ!!»** της ηλεκτρονικής εφημερίδας μας είναι κι αυτό των σχέσεων με το άλλο φύλο και τους πρώτους έρωτες των εφήβων. Εξάλλου, στη λογοτεχνική παραγωγή για εφήβους των τελευταίων χρόνων συναντάμε αρκετά μυθιστορήματα που αναφέρονται σε αυτό το θέμα. Κι εμείς, σας θυμίζω, θα παρουσιάσουμε μέσα από τη λογοτεχνία τα προβλήματα και τις ανησυχίες των εφήβων.

Πώς λοιπόν η λογοτεχνία χειρίζεται και αντιμετωπίζει ένα τόσο σημαντικό θέμα για τους εφήβους; Μας βοηθά να καταλάβουμε πώς συμπεριφέρονται οι έφηβοι σ' αυτήν τη νέας μορφής σχέση που εισβάλλει ξαφνικά στη ζωή τους, την αναστατώνει και κυριαρχεί κάποιες φορές; Θα το διαπιστώσετε μέσα από την προσέγγιση των λογοτεχνικών ηρώων (του Παύλου, του Τζος, του Θοδωρή, της Βάσως) μέσα από τον προβληματισμό και τις σκέψεις που θα σας δημιουργήσουν. Οι επόμενες δραστηριότητες θα σας βοηθήσουν να ταξιδέψετε στον κόσμο τους!

Δραστηριότητα 1: « Η συνάντηση»

❖ **Η ζωή των τριών αγοριών (του Θοδωρή, του Τζος, του Παύλου) αναστατώνεται από την εμφάνιση τριών κοριτσιών.**

- ✓ Πώς πλησιάζει ο καθένας το κάθε κορίτσι; Τι «θυσίες» κάνουν γι' αυτές; Θα μπορούσατε να πείτε ότι τις επιλογές τους τις χαρακτηρίζει ρομαντισμός; Γιατί;
- Το κάθε αγόρι έχει να ξεπεράσει διάφορα εμπόδια και φόβους για να διατηρήσει τη σχέση του με το κορίτσι του. Ποια είναι αυτά και πόσο αλλάζει η ζωή τους; Ας τους ακούσουμε να μιλούν για όλα αυτά οι ίδιοι, ο καθένας με το ύφος του κι ανάλογα με τον χαρακτήρα του:

- ✓ «Ερωτεύεσαι και νιώθεις σα να έχεις φάει παραισθησιογόνα μανιτάρια ...», ποστάρει ο Παύλος στο blog του από τους schooligans. Ο Τζος, ο Θοδωρής, ο Παύλος διαβάζουν το [μήνυμα](#) και γράφουν τα σχόλιά τους, για να μιλήσουν για τη δική τους πρώτη αγάπη και για να σχολιάσουν όσα διαβάζουν στο μήνυμα. Τι γράφουν;
- Οι εμπειρίες αυτών των εφήβων σίγουρα σας βοηθούν να ξεκινήσετε το άρθρο σας σχετικά με τους πρώτους έρωτες της εφηβείας.
- Κρατήστε επομένως σημειώσεις για τη σύνταξή του, που μπορείτε να τις εμπλουτίζετε και με στοιχεία από τα επόμενα στάδια των εργασιών σας.
- Τις σημειώσεις και τις παρατηρήσεις σας τις ανεβάζετε και στην αντίστοιχη σελίδα/συζήτηση στην ηλεκτρονική σελίδα του μαθήματος, για να τις διαβάζετε και να τις επεξεργάζεστε όλοι μαζί.
- Μπορείτε ακόμα να δημιουργήσετε άλλο ένα κομμάτι στο άρθρο σας, όπου μέσα από τις εμπειρίες του Παύλου, της Ματούλας, του Θοδωρή, της Βάσως, της Κλάρας και του Τζος θα αναφέρεστε στις δυσκολίες που είδατε να ζουν οι έφηβοι-ήρωες και πώς τις ξεπέρασαν.

Δραστηριότητα 2: « Πώς να της / του μιλήσω;»

- ❖ Η φωνή και τα συναισθήματα των ηρώων εκφράζονται με διάφορους τρόπους. Έτσι ο Τζος γράφει ποιήματα για την Κλάρα και φαντάζεται τον εαυτό του ως άλλο Κουασιμόδο να τον βοηθά η Εσμεράλδα-Κλάρα, ο Παύλος θυμάται τη διαφήμιση με τη [σοκολάτα αμυγδάλου](#) που μοιραζόταν με τη Ματούλα, ενώ ο Θοδωρής με τη Βάσω ανταλλάσσουν αφιερώσεις στο ραδιοφωνικό σταθμό «Z13».
- ✓ Οι ιδέες αυτές του Φρίντρικ Έρλινγκς, της Βούλας Μάστορη και του Βασίλη Κουνέλη, των δημιουργών δηλαδή των ερωτευμένων εφήβων-

ηρώων, απ' όσο φαίνεται είναι πετυχημένες για να εκφράσουν οι ήρωές τους τα αισθήματά τους. Ποιους ιδιαίτερους τρόπους χρησιμοποιεί κάθε δημιουργός για να δείξει τι νιώθει ο ήρώας του; Ποιον θεωρείται ποιο πετυχημένο; Ποιον θα διαλέγατε εσείς;

- ✓ Μπείτε κι εσείς στη θέση των συγγραφέων και προσπαθήστε να γράψετε **ένα ποίημα**, να σκεφθείτε και να γράψετε το «**σενάριο μιας διαφήμισης – ακόμα και να τη «γυρίσετε»**– ή να κάνετε μια **αφιέρωση** σε ραδιοφωνικό σταθμό με θέμα σας τον έρωτα.
- Στο τέλος αυτής της δραστηριότητας μην παραλείψετε να συμπληρώσετε τις σημειώσεις για το άρθρο σας σχετικά με το πώς η λογοτεχνία μάς βοηθά να γνωρίσουμε τους ερωτευμένους εφήβους και τη συμπεριφορά τους.

Δραστηριότητα 3: « Οι ερωτευμένοι έφηβοι δημιουργούν»

- Οι εμπειρίες που έζησαν ο Τζος, ο Θοδωρής και ο Παύλος μάς έδειξαν πώς μπορεί ένας έφηβος να εκφράσει τα αισθήματά του.
 - ✓ Ο Τζος αποφασίζει να δημιουργήσει μια μικρή ανθολογία ποιημάτων με θέμα τον έρωτα και να την εκδώσει ηλεκτρονικά (www.issuu.com). Ποιο είναι το δημιούργημά του;
 - ✓ Ο Παύλος και ο Θοδωρής πάλι δημιουργούν με το λογισμικό παρουσιάσεων μια **ηλεκτρονική πινακοθήκη** με εικόνες, σχόλια και βίντεο για γνωστές **ιστορίες αγάπης** από τη **μυθολογία**, τη **λογοτεχνία**, τη **ζωγραφική**, τον **κινηματογράφο**. Τι δημιουργούν;
- Οι δημιουργίες σας αυτές έχουν συμπληρώσει το άρθρο σας με τις απεικονίσεις του έρωτα σε διάφορες μορφές τέχνης.

- Και με τίτλο, ίσως, «**ΜΗ ΔΙΣΤΑΖΕΙΣ! ΑΝΑΖΗΤΗΣΕ ΤΟΝ ΑΛΛΟ!**» –πώς σας φαίνεται;– μπορείτε να μιλήσετε για όσα κερδίζει ένας έφηβος από την ένταση της πρώτης αγάπης.
- **Και θυμηθείτε!!** Πριν παρουσιάσετε το άρθρο σας, ελέγξτε και αξιολογήστε κατά πόσο έχετε παρουσιάσει με ξεκάθαρο τρόπο τις σκέψεις σας για τους εφηβικούς έρωτες και έχετε εξηγήσει πώς τους αναπαριστούν τα λογοτεχνικά κείμενα –μια και αυτό ήταν το υλικό σας. Έτσι και η εργασία σας θα είναι πλήρης και θα βοηθήσετε και τους συμμαθητές-αναγνώστες σας να προσεγγίσουν αυτό το τόσο σημαντικό θέμα.

☺ **Ρωτήστε και τους συμμαθητές σας!**

- Οι συμμαθητές σας σίγουρα έχουν να πουν πολλά για το θέμα των σχέσεων με το άλλο φύλο.
- ☞ Συντάξτε ένα ερωτηματολόγιο με το οποίο μπορείτε να ερευνήσετε τι τους δυσκολεύει στη σχέση τους με το άλλο φύλο. Ερευνήστε, επίσης, αν οι δυσκολίες διαφέρουν ανάμεσα στα αγόρια και τα κορίτσια.
- ☞ Παρουσιάστε τα συμπεράσματά σας στο άρθρο σας.

Ομάδα Β

Ένα από τα θέματα που βρήκαμε ότι απασχολεί τους εφήβους και καταλήξαμε να το εντάξουμε στο αφιέρωμα **«ΕΦΗΒΟΙ: ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ; ΝΑΙ!! ΑΔΙΕΞΟΔΑ; ΟΧΙ!!»** της ηλεκτρονικής εφημερίδας μας είναι τα προβλήματα των εφήβων με τους γονείς τους. Εξάλλου, στη λογοτεχνική παραγωγή για εφήβους των τελευταίων χρόνων συναντάμε αρκετά μυθιστορήματα γύρω από αυτό το θέμα. Κι εμείς, σας θυμίζω, θα παρουσιάσουμε μέσα από τη λογοτεχνία τα προβλήματα των εφήβων.

Πώς, λοιπόν, η λογοτεχνία χειρίζεται και αντιμετωπίζει ένα τόσο σημαντικό πρόβλημα; Μας βοηθά να καταλάβουμε γιατί οι σχέσεις με την οικογένεια καθορίζουν την πορεία των εφήβων προς την ενηλικίωση; Θα το διαπιστώσετε μέσα από την προσέγγιση των λογοτεχνικών ηρώων (του Γιάννη, της Ανατολής, της Άννας, του Τζος), μέσα από τον προβληματισμό και τις σκέψεις που θα σας δημιουργήσουν. Οι επόμενες δραστηριότητες θα σας βοηθήσουν να ταξιδέψετε στον κόσμο τους!

Δραστηριότητα 1: «Η έλλειψη επικοινωνίας - Η σύγκρουση»

- Ο Γιάννης (είτε βρίσκεται στη Θεσσαλονίκη είτε στην Αθήνα) συγκρούεται έντονα με τον πατέρα του.
 - ✓ Για ποια θέματα γίνεται η σύγκρουση αυτή;
 - ✓ «Δεν καταλάβαινε πως το θέμα μου δεν ήταν ο θάνατος της μητέρας των φίλων μου αλλά.....». Συνεχίστε τα λόγια που θα έλεγε ο Γιάννης προσπαθώντας να εξηγήσει τι ήταν αυτό που πραγματικά ήταν το θέμα με τον πατέρα του, τι τον ενοχλούσε σ' αυτόν. Πρώτα όμως **ακούστε** και το **«Τσιφτετέλι»** –που τόσο εκνευρίζει τον πατέρα του– από το συγκρότημα Τρύπες, για να καταλάβετε έναν ακόμη λόγο που ο Γιάννης ενοχλείται από τη συμπεριφορά και τη ζωή του πατέρα του.

- Ο Τζος είναι ένα αγόρι που βρίσκεται στο μεταίχμιο παιδικής και εφηβικής ηλικίας· κάτι πεθαίνει μέσα του και κάτι άλλο γεννιέται, ζει μια δεύτερη γέννηση, μια μεταμόρφωση. Σ' αυτήν τη δύσκολη φάση της ζωής του νιώθει έντονα την έλλειψη του πατέρα του.
 - ✓ Για ποιους λόγους νομίζετε ότι είναι τόσο δύσκολη η μεταξύ τους επικοινωνία ακόμα και όταν συναντιούνται και μιλάνε από κοντά;
 - ✓ Κατορθώνει ο Τζος να τον πλησιάσει και να κρατήσει την παρουσία του ζωντανή και πώς;
- Η Άννα αντιμετωπίζει προβλήματα με τη μητέρα της, όπως θα καταλάβατε κι από τα αποσπάσματα που διαβάσατε. Μιλά με τον πατέρα της –όπως διαβάζουμε στην εγγραφή του ημερολογίου του Σαββάτου 3 Οκτωβρίου 1942– για τις δυσκολίες στη σχέση με τη μητέρα της και για τα συναισθήματά της.
 - ✓ Παρακολουθήστε το [βίντεο](#), πάρτε ιδέες και δημιουργήστε το δικό σας [κόμικ](#), όπου η Άννα μιλά με τον πατέρα της.
- Οι εμπειρίες αυτών των εφήβων σίγουρα σας βοηθούν να ξεκινήσετε το άρθρο σας σχετικά με τις αιτίες της κρίσης στις οικογενειακές σχέσεις. Κρατήστε επομένως σημειώσεις για τη σύνταξή του, που μπορείτε να τις εμπλουτίζετε και με στοιχεία από τα επόμενα στάδια των εργασιών σας.
- Τις σημειώσεις και τις παρατηρήσεις σας τις ανεβάζετε και στην αντίστοιχη σελίδα/συζήτηση στην ηλεκτρονική σελίδα του μαθήματος, για να τις διαβάσετε και να τις επεξεργάζεστε όλοι μαζί.

Δραστηριότητα 2: « Οι έφηβοι αντιδρούν»

- ❖ Οι τρεις μας ήρωες, η Ανατολή, ο Τζος και ο Γιάννης, είναι δημιουργήματα τριών συγγραφέων, το ίδιο και ο λόγος τους παρ' ότι ακούγεται σα να τον «λένε» οι ίδιοι οι έφηβοι. Στην περίπτωση όμως της

Άννας είναι η ίδια η Άννα Φρανκ που «ακούγεται» μέσα από το προσωπικό της ημερολόγιο.

- ✓ Αφού εσείς ερευνάτε μέσα από τη λογοτεχνία τη φωνή των εφήβων για τις σχέσεις με την οικογένειά τους, ένα θέμα που θα πρέπει να δείτε είναι **με ποιους τρόπους** ακούγεται κάθε φωνή αντίδρασης –η αυθεντική φωνή της έφηβης Άννας αφενός και η δημιουργημένη φωνή του εφήβου από τους συγγραφείς αφετέρου.
- ✓ Ποια αντίδραση σας φαίνεται πιο πειστική και γιατί;
- ❖ **Η μουσική κυριαρχεί στη ζωή των εφήβων και την καθορίζει. Η Σώτη Τριανταφύλλου και ο Φίλιππος Μανδηλαράς την κάνουν πρωταγωνιστή στη ζωή των ηρώων τους και των βιβλίων που γράφουν.**
- Η Ανατολή της Τριανταφύλλου σε κάποιο σημείο δηλώνει «με έσωσαν οι Creedence» και «άκουγα ξανά και ξανά το Cosmo's factory των Creedence». Ο Γιάννης του Μανδηλαρά στις δύσκολες στιγμές του ακούει Τρύπες. Η ροκ μουσική σώζει τους εφήβους. Ας παρατηρήσουμε πώς:
 - Οι Creedence τραγουδούν, η Ανατολή ακούει και σκέφτεται τη ζωή της:

«Before you accuse me, take a look at yourself» (=πριν με κατηγορήσεις, ρίξε μια ματιά στον εαυτό σου),

« They're selling independence Mortgage on my life» (= πουλάνε την ανεξαρτησία, βάζουν υποθήκη στη ζωή μου).
 - ✓ Γιατί νομίζετε ότι η Ανατολή βρίσκει τον εαυτό της στα τραγούδια τους; Πώς οι στίχοι σχετίζονται με τη ζωή της στο σπίτι της; Τι γράφει στο ημερολόγιό της για το πώς «την έσωσε» αυτό το συγκρότημα;
- Οι Τρύπες τραγουδούν κι ο Γιάννης «απογειώνεται»:

Θυμάμαι ένα σπίτι που γιάτρευε τη θλίψη μου
στη στοιχειωμένη του σιωπή
μα δεν θυμάμαι, δεν θυμάμαι
αν πέρασα ποτέ μου από 'κει
Δεν θυμάμαι, δεν θυμάμαι
αν έζησα ποτέ μου μέσα εκεί

Θυμάμαι ένα σπίτι με βγαλμένες τις πόρτες
που σύχναζαν μέσα του οι ανίκανες ώρες
Ένα σπίτι μεθυσμένο απ' τα χνώτα της νύχτας
να ζητάει στο σκοτάδι τη σκιά της αλήθειας

- ✓ Πώς συνδέει ο Γιάννης τους στίχους αυτούς με τη ζωή του στο σπίτι του;
- ✓ [Ακούστε](#) κι άλλα τραγούδια που άκουγε ο Γιάννης από το άλμπουμ «[9 πληρωμένα τραγούδια](#)» του συγκροτήματος Τρύπες και προσπαθήστε να συνδέσετε στίχους με τη ζωή του σε ένα λογισμικό παρουσιάσεων, γράφοντας σε χωριστές διαφάνειες τους στίχους κάθε τραγουδιού και βάζοντας ως υπερσυνδέσεις σημεία του κειμένου.
- Τι παρατηρήσεις κάνετε για τον ρόλο της μουσικής στη ζωή των εφήβων; Πόσο τους βοηθά να αντιμετωπίσουν τα προβλήματα στο σπίτι τους;
 - ✓ Γράψτε **μία παράγραφο** (για να τη χρησιμοποιήσετε στο άρθρο σας) σχετικά με τη μουσική, η οποία παρουσιάζεται ως ένας ακόμη ήρωας των βιβλίων της Τριανταφύλλου και του Μανδηλαρά, και τις δύσκολες οικογενειακές σχέσεις.
- ❖ **Ο Φρίντρικ Έρλινγκς επινοεί για τον ήρώά του μία συνομιλία ανάμεσα στον εαυτό-παιδί και τον εαυτό-έφηβο.**

- ✓ Παρατηρήστε ποια χαρακτηριστικά έχει ο καθένας τους, πώς αντιμετωπίζει τη σχέση με τον πατέρα και συνεχίστε τον μεταξύ τους διάλογο από τη στιγμή που ο Τζος-παιδί εξομολογείται πόσο του λείπει ο πατέρας.
- Στο τέλος αυτής της δραστηριότητας μην παραλείψετε να συμπληρώσετε τις σημειώσεις για το άρθρο σας σχετικά με το πώς η λογοτεχνία μάς βοηθά να προσεγγίσουμε το πρόβλημα των σχέσεων των εφήβων με τους γονείς τους.

Δραστηριότητα 3: « Η φωνή των εφήβων ακούγεται δυνατά»

- ❖ Ο Γιάννης αισθάνεται αγανάκτηση με τη συμπεριφορά του πατέρα του και καθώς δεν έχει κοντά του τους φίλους του από τη Θεσσαλονίκη αποφασίζει να γράψει στην ηλεκτρονική στήλη «[Dear Schooligans](#)» για ό,τι τον απασχολεί.
 - ✓ Τι γράφει για τις σχέσεις που έχει με την οικογένειά του;
- ❖ Η Ανατολή μαθαίνει για τον [Συνήγορο του Παιδιού](#) κι αποφασίζει να μιλήσει για τη βίαιη συμπεριφορά του πατέρα της.
 - ✓ Επισκέπτεται τα γραφεία του Συνήγορου και τους λέει: «.....».
- ❖ Ο Τζος διαβάζει σε ένα φυλλάδιο για την **ευρωπαϊκή γραμμή στήριξης εφήβων 116111** κι αποφασίζει να τηλεφωνήσει για να μοιραστεί τις σκέψεις του για τις δυσκολίες που αντιμετωπίζει στη σχέση με τον πατέρα του.
 - ✓ Τι λέει στον σύμβουλο που βρίσκεται εκεί;
- Οι σημειώσεις σας πλέον έχουν συμπληρωθεί με την προσπάθεια και απόφαση των ηρώων μας να μιλήσουν και να αντιμετωπίσουν τα προβλήματα με την οικογένειά τους.
- Μπορείτε λοιπόν να δημιουργήσετε άλλο ένα κομμάτι στο άρθρο σας, όπου μέσα από τις εμπειρίες του Γιάννη, της Ανατολής, της Άννας, του Τζος, θα

αναφέρεστε στις δυσκολίες που είδατε να ζουν οι έφηβοι-ήρωες και στους τρόπους που τους βοήθησαν να τις αντιμετωπίσουν.

- Και με τίτλο, ίσως, «**ΕΝΗΜΕΡΩΣΟΥ!**» –πώς σας φαίνεται;– μπορείτε να δώσετε πληροφορίες σε συμμαθητές σας για τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι έφηβοι στην οικογένεια και να τους ενημερώσετε από πού και με ποιον τρόπο μπορούν να ζητήσουν βοήθεια και συμπαράσταση.
- **Και θυμηθείτε!!** Πριν παρουσιάσετε το άρθρο σας, ελέγξτε και αξιολογήστε κατά πόσο έχετε παρουσιάσει με ξεκάθαρο τρόπο τις σκέψεις σας για τις οικογενειακές σχέσεις και έχετε εξηγήσει πώς τις αναπαριστούν τα λογοτεχνικά κείμενα –μια και αυτό ήταν το υλικό σας. Έτσι και η εργασία σας θα είναι πλήρης και θα βοηθήσετε και τους συμμαθητές–αναγνώστες σας να προσεγγίσουν αυτό το τόσο σημαντικό θέμα.

☺ **Ρωτήστε και τους συμμαθητές σας!**

- Οι συμμαθητές σας σίγουρα έχουν να πουν πολλά για το θέμα των σχέσεων με την οικογένειά τους.
- ☞ Συντάξτε ένα ερωτηματολόγιο με το οποίο μπορείτε να ερευνήσετε τους λόγους σύγκρουσης των συμμαθητών σας με τους γονείς, τα συναισθήματα που νιώθουν και τον τρόπο που αντιδρούν.
- ☞ Παρουσιάστε τα συμπεράσματά σας στο άρθρο σας.

Ομάδα Γ

Ένα από τα θέματα που βρήκαμε ότι απασχολεί τους εφήβους και καταλήξαμε να το εντάξουμε στο αφιέρωμα **«ΕΦΗΒΟΙ: ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ; ΝΑΙ! ΑΔΙΕΞΟΔΑ; ΟΧΙ!!»** της ηλεκτρονικής εφημερίδας μας είναι το πρόβλημα της χρήσης ναρκωτικών ουσιών. Εξάλλου, στη λογοτεχνική παραγωγή για εφήβους των τελευταίων χρόνων βλέπουμε σημαντικά μυθιστορήματα γύρω από αυτό το θέμα. Κι εμείς σας θυμίζω θα παρουσιάσουμε μέσα από τη λογοτεχνία τα προβλήματα των εφήβων.

Πώς λοιπόν η λογοτεχνία χειρίζεται και αντιμετωπίζει ένα τόσο σημαντικό κοινωνικό πρόβλημα; Μας βοηθά να καταλάβουμε γιατί κάποιοι έφηβοι πέφτουν σε αυτήν την παγίδα; Και πώς την ξεπερνούν; Θα το διαπιστώσετε μέσα από την προσέγγιση των λογοτεχνικών ηρώων (της Κωνσταντίνας, του Στέφανου, της Κόννης), μέσα από τον προβληματισμό και τις σκέψεις που θα σας δημιουργήσουν. Οι επόμενες δραστηριότητες θα σας βοηθήσουν να ταξιδέψετε στον κόσμο τους.

Δραστηριότητα 1: «Πώς και γιατί άρχισαν όλα;»

- Αναζητώντας τις αιτίες που οδήγησαν την **Κωνσταντίνα** στη χρήση ναρκωτικών ουσιών ας δούμε στα πρώτα αποσπάσματα:
- * τις **αλλαγές που συνέβησαν στη ζωή της** και πώς είναι αυτή η νέα της ζωή: πώς βρέθηκε να ζει στην Κυψέλη, ποια είναι η σχέση της με τη γιαγιά της, πώς η ίδια αντιδρά.
- * τη **ζωή της στο Άαχεν** έτσι όπως παρουσιάζεται μέσα από τις συνεχείς αναδρομές που κάνει.
- ✓ Κρατήστε σημειώσεις ενόσω διαβάσετε για αυτά τα θέματα και **αναδιηγηθείτε** τη ζωή της σε μια **παράγραφο**, προσπαθώντας να κάνετε συγκρίσεις ανάμεσα στη ζωή της στη Γερμανία και στην Κυψέλη.

Μπορείτε μάλιστα να εκφράσετε και τις πρώτες σας σκέψεις για τους λόγους που οδηγούν την Κωνσταντίνα να θέλει να ξεφύγει από τη νέα της πραγματικότητα.

Θα σας βοηθήσει και ο παρακάτω πίνακας:

Η ζωή στο Άαχεν		Η ζωή στην Κυψέλη	
Με ποιον ζει;	Είναι ευχαριστημένη ή όχι και γιατί;	Με ποιον ζει;	Είναι ευχαριστημένη ή όχι και γιατί ;

- Και στον Στέφανο τι συνέβη και ξεκίνησε «το ταξίδι» με τις ουσίες;
 - ✓ Ας τον αφήσουμε να μιλήσει μόνος του. Τι γράφει στη δική του «αληθινή ιστορία» στη σελίδα του [ΚΕΘΕΑ](#);
- Αλλά και η Κόννη πέφτει κι αυτή στην παγίδα. Ας ακούσουμε την εξομολόγησή της στον Σωτήρη:
 - ✓ Ξαναγράψτε το κομμάτι όπου η Κόννη βρίσκεται στο εστιατόριο και προσπαθεί να αντικρούσει όσα ακούει από τον Λυκίδη και να απομακρυνθεί, αλλά δεν τα καταφέρνει.
 - ✓ Έχει σημασία να δώσετε έμφαση στην αγωνία της και στην εντύπωση που της δημιουργούσε ο Λυκίδης.

- Οι εμπειρίες αυτών των εφήβων σίγουρα σας βοηθούν να ξεκινήσετε το άρθρο σας σχετικά με τις αιτίες που οδηγούν τα νέα παιδιά στα ναρκωτικά. Κρατήστε επομένως σημειώσεις για τη σύνταξή του, τις οποίες μπορείτε να τις εμπλουτίσετε και με στοιχεία από τα επόμενα στάδια των εργασιών σας.
- Τις σημειώσεις και τις παρατηρήσεις σας τις ανεβάζετε και στην αντίστοιχη σελίδα/συζήτηση στην ηλεκτρονική σελίδα του μαθήματος, για να τις διαβάζετε και να τις επεξεργάζεστε όλοι μαζί.

Δραστηριότητα 2: «Οι δυσκολίες και ο αγώνας των παιδιών να ξεφύγουν»

- ❖ **Η Άλκη Ζέη στο μυθιστόρημά της «Η Κωνσταντίνα και οι αράχνες της»** ανάμεσα στα άλλα χρησιμοποιεί και δύο λογοτεχνικά ευρήματα για να μιλήσει για την περιπέτεια της ηρωίδας της, της Κωνσταντίνας. Ας δούμε αν και πώς μπορεί να μας βοηθήσουν να καταλάβουμε τι συμβαίνει στην έφηβη ηρωίδα της:
- **«Οι δύο Κωνσταντίνες»:** ανάμεσα στα άλλα πρόσωπα που εμφανίζονται στην αφήγηση της Κωνσταντίνας είναι και η «άλλη» Κωνσταντίνα. Σκεφθείτε και κρατήστε σημειώσεις για τα παρακάτω ερωτήματα:
 - ✓ Πότε πρωτοεμφανίζεται και πώς συμπεριφέρεται; Τι νομίζετε ότι αντιπροσωπεύει στη ζωή της αφηγήτριας Κωνσταντίνας;
 - ✓ Γιατί η Άλκη Ζέη δημιουργεί αυτό το «πρόσωπο»; Παρατηρήστε και ποιο ρηματικό πρόσωπο χρησιμοποιεί για την παρουσία κάθε μιας από τις δύο Κωνσταντίνες.
 - ✓ Μετά τον προβληματισμό σας για τις «δύο Κωνσταντίνες», μπορείτε να τις φανταστείτε να συζητούν, όταν η Κωνσταντίνα πρέπει να πάρει την κρίσιμη απόφαση για τη ζωή της και να βάλετε τη συνομιλία τους σε ένα κόμικ;

- Μία πολύ χαρακτηριστική εικόνα της Κωνσταντίνας είναι «να παλεύει με τις αράχνες της» σε διάφορες στιγμές της ζωής της. Εξάλλου η εικόνα της Κωνσταντίνας συνδέεται με τις αράχνες της και στον τίτλο.
 - ✓ Σε ποιες στιγμές της ζωής της εμφανίζονται οι αράχνες και η «πάλη» με αυτές;
 - ✓ Συμφωνείτε με την τόσο έντονη σύνδεση της Κωνσταντίνας με τις αράχνες που κάνει η Ζέη; Πώς θα την ερμηνεύατε εσείς;
- Σας βοήθησαν αυτές οι λογοτεχνικές επιλογές της Ζέη να πλησιάσετε την Κωνσταντίνα, να καταλάβετε τι την οδήγησε στην παγίδα των ναρκωτικών, αλλά και τη θέλησή της να απομακρυνθεί από τον αδιέξοδο κόσμο των ναρκωτικών; Θα λέγατε ότι είναι πετυχημένες ως ιδέες, ως λογοτεχνικά ευρήματα;
- ❖ **Και ο Μάνος Κοντολέων στο μυθιστόρημά του «Το ταξίδι που σκοτώνει» εμφανίζει τον ήρωά του με «δύο» πρόσωπα, διχασμένο. Τι προσθέτει στην έρευνά σας;**
- «Τα δυο κομμάτια του Στέφανου»: όταν ο Στέφανος φτάνει μέχρι την επαιτεία αντιλαμβάνεται ότι μέσα του υπάρχουν δυο κομμάτια, δύο εαυτοί:

<http://mrslordloss.deviantart.com/art/Two-Selves-260624172>

- ✓ Ποιον εαυτό του Στέφανου αντιπροσωπεύει κάθε ένα από τα δύο πρόσωπα της εικόνας; Πώς επηρεάζει τη ζωή του;
- ✓ Ποιο υπερσχύει τελικά;
- Μπορείτε για τις ανάγκες του άρθρου σας να δημιουργήσετε ένα ηλεκτρονικό κείμενο με δύο τμήματα όπου θα αντιστοιχίζετε τις απαντήσεις που δώσατε στις παραπάνω ερωτήσεις με τα «κομμάτια» της εικόνας.
- Συμπληρώστε τις σημειώσεις για το άρθρο σας σχετικά με το πώς η λογοτεχνία μάς βοηθά να προσεγγίσουμε το πρόβλημα των ναρκωτικών.

Δραστηριότητα 3: «Ναι στη ζωή!»

- ❖ «Μόνη σου, Κωνσταντίνα, όταν το αποφασίσεις και θελήσεις να ξέρεις ...», λέει η Μαρίνα. Και η Κωνσταντίνα αποφασίζει.
 - ✓ Τι νομίζετε ότι την έκανε τελικά να πάρει την κρίσιμη απόφαση για τη ζωή της;
 - ✓ Η Κωνσταντίνα επισκέπτεται την ηλεκτρονική κοινότητα του [ΚΕΘΕΑ](#) και μιλά για την εμπειρία της και την απόφασή της για «[ΣΤΡΟΦΗ στη Ζωή](#)». Τι γράφει στο μήνυμά της;
- ❖ «...και ήθελε –α, πόσο πολύ το ήθελε!– να είχε κάποιον να του έλεγε όλη την αλήθεια... μα ποιον να έβρισκε;», μας μεταφέρει ο αφηγητής ως σκέψεις του Στέφανου.
 - ✓ Ας ακούσουμε τον ίδιο τον Στέφανο να μιλά και να γράφει τις σκέψεις του αυτές στο ημερολόγιό του.
- ❖ «Σκέφτηκε να πάει να ζητήσει κάποια βιβλία σχετικά με τα ναρκωτικά ... Δεν τόλμησε όμως»: ο Στέφανος μπορεί να μην τόλμησε εκείνη τη στιγμή, τελικά όμως τον κέρδισε η ζωή.
 - ✓ Υποθέστε ότι μετά την περιπέτεια που έζησε διαβάζει το [έντυπο υλικό του OKANA](#) για τη Μονάδα εφήβων – **Νέα Ατραπός** και ζητά

βοήθεια για την κοινωνική και εκπαιδευτική του επανένταξη.
Επισκέπτεται τα γραφεία της και τους λέει: «.....».

- Οι σημειώσεις σας πλέον έχουν συμπληρωθεί και με την προσπάθεια και απόφαση των ηρώων μας να ξεφύγουν.
- Μπορείτε λοιπόν να δημιουργήσετε άλλο ένα κομμάτι στο άρθρο σας, όπου μέσα από τις εμπειρίες του Στέφανου, της Κόννης, της Κωνσταντίννας και των άλλων ηρώων των βιβλίων που διαβάσατε, θα αναφέρεστε στα όσα καταστροφικά συμβαίνουν στη ζωή ενός εφήβου εξαιτίας της χρήσης ναρκωτικών.
- Και με τίτλο, ίσως, «**ΕΝΗΜΕΡΩΣΟΥ!**» –πώς σας φαίνεται;– μπορείτε να δώσετε πληροφορίες σε συμμαθητές σας για θεραπευτικές κοινότητες και οργανισμούς και το έργο τους όσον αφορά την απεξάρτηση από τα ναρκωτικά και την επανένταξη.
- **Και θυμηθείτε!!** Πριν παρουσιάσετε το άρθρο σας, ελέγξτε και αξιολογήστε κατά πόσο έχετε παρουσιάσει με ξεκάθαρο τρόπο τις σκέψεις σας για τους λόγους που οδηγούν κάποιους εφήβους στις ναρκωτικές ουσίες και τον τρόπο που αντιμετωπίζουν τη ζωή τους. Έχετε εξηγήσει επίσης πώς το θέμα αυτό το αναπαριστούν τα λογοτεχνικά κείμενα –μια και αυτό ήταν το υλικό σας. Έτσι και η εργασία σας θα είναι πλήρης και θα βοηθήσετε και τους συμμαθητές-αναγνώστες σας να προσεγγίσουν αυτό το τόσο σημαντικό θέμα.

☺ **Ρωτήστε και τους συμμαθητές σας!**

- Οι συμμαθητές σας σίγουρα έχουν να σας εκθέσουν πολλούς προβληματισμούς τους για το πρόβλημα των ναρκωτικών.

☞ Συντάξτε ένα ερωτηματολόγιο και ρωτήστε τους συμμαθητές σας να πουν τη γνώμη τους για τους λόγους που οδηγούν έναν νέο στη χρήση ναρκωτικών ουσιών και τους τρόπους με τους οποίους μπορεί να αντιμετωπίσει αυτό το σοβαρό πρόβλημα.

☞ Παραουσιάστε τα συμπεράσματά σας στο άρθρο σας.

Z. ΆΛΛΕΣ ΕΚΔΟΧΕΣ

Καθώς δεν είναι βέβαιο ότι εκδίδεται σε κάθε σχολείο ηλεκτρονική εφημερίδα –για την οποία θεωρούμε ότι εργάζονται οι μαθητές στις δραστηριότητες του σεναρίου– θα μπορούσαν οι εργασίες να θεωρηθούν ότι αποτελούν προετοιμασία για μία εκδήλωση των μαθητών στο τέλος της σχολικής χρονιάς με θέμα τα εφηβικά προβλήματα. Σε αυτή θα μπορούσαν να προσκληθούν ορισμένοι από τους συγγραφείς των κειμένων, καθώς και κάποιιο ειδικοί από τον Συνήγορο του Παιδιού και από μια θεραπευτική κοινότητα απεξάρτησης από τα ναρκωτικά.

H. ΚΡΙΤΙΚΗ

Επειδή πρόκειται για σενάριο που εκπονείται από μαθητές της Β΄ Γυμνασίου, ίσως εμφανιστούν προβλήματα στη σύνταξη του άρθρου που ζητείται από κάθε ομάδα, καθώς θα πρέπει να συνθέσουν στοιχεία από πολλές δραστηριότητες.

Θ. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ακριτίδου, Μ. & Σ. Νικολαΐδου. 2010. Οι ΤΠΕ στο μάθημα της Λογοτεχνίας. Στο *Επιμορφωτικό υλικό για την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στα Κέντρα Στήριξης Επιμόρφωσης*, 125-146. Πάτρα: ΕΑΙΤΥ.

Κανατσούλη, Μ. & Δ. Πολιτης (επιμ.). 2011. *Σύγχρονη εφηβική λογοτεχνία. Από την ποιητική της εφηβείας στην αναζήτηση της ερμηνείας της*. Αθήνα: Πατάκης.

Ντολτό, Φρ. & Κ. Ντολτό-Τόλιτς, [1999] 2003. *Έφηβοι. Προβλήματα και ανησυχίες*. Αθήνα: Πατάκης.

Πασχαλίδης, Γρ. [2000] 2004. Γενικές αρχές του προγράμματος. Στο *Διαβάζοντας λογοτεχνία στο σχολείο Μια νέα πρόταση διδασκαλίας*, επιμ. Β. Αποστολίδου, Β. Καπλάνη & Ε. Χοντολίδου, 21-35. Αθήνα: Τυπωθήτω – Γιώργος Δαρδανός.